

Шабалін А.В.

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності
Національної академії правових наук України

ДЕЯКІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕЛЕКТРОННОГО СУДОЧИНСТВА В ЄВРОПІ ПРИ ВИРІШЕННІ ЦИВІЛЬНИХ СПОРІВ

Наукову статтю присвячено дослідженню питань застосування сучасних цифрових технологій при здійсненні судочинства. У межах наукової роботи був досліджений законодавчий підхід щодо особливостей втілення сучасних технологій в судочинство окремих країн Європи. Зокрема вказується, що цифрові технології активно використовуються в практиці цивільного судочинства Німеччині. Так, у цивільному процесі Німеччини виділяються два основних способи подачі заяв в електронній формі: 1) завантаження на електронну поштову скриньку суду; 2) відправка по електронній пошті. При здійсненні доставки в рамках електронного правового документообігу діють положення § 174 ЦПК Німеччини про доставку з підтвердженням отримання. Так, для доказу доставки документа достатньо підтвердження одержувача, що містить дату і підпис адресата, яке повинно надсилатися до суду. Також зазначається про те, що цифрові технології втілені і у швейцарське цивільне судочинство та інших процесах. Відповідно до ст. 130 швейцарського Цивільного процесуального укладення (ЦПК) заяви, клопотання сторін повинні бути підписані і можуть бути передані до суду в письмовій або електронній формі. У разі подання заяв в електронній формі, електронний документ повинен містити визнану електронну підпис відправника. Формат електронного документу повинен бути визначений Бундесратом. При цьому у суду, в разі передачі електронного документа, залишається право вимагати від заявника подання документів у звичайній (паперовій) формі. Вказується, на те, що у Великій Британії цифровізація судового процесу розвивається за особливою процедурою. У рамках наукового дослідження приділено уваги використанню штучного інтелекту (ШІ) в судовій практиці деяких європейських країн. Також досліджено особливості застосування ІТ-технологій у практиці загальноєвропейських судових інституцій (Суд ЄСПЛ, Суд ЄС). Поруч із вказаним були визначені як позитивні, так і негативні моменти застосування штучного інтелекту у судовій практиці європейських країн. За результати дослідження були сформульовані висновки теоретичного та практичного характеру.

Ключові слова: цивільний процес, штучний інтелект, цифрові технології, право інтелектуальної власності, суд, судочинство, захист речових прав, Суд ЄС, Суд ЄСПЛ.

Постановка проблеми. Наразі цифрові технології широко застосовуються у всіх сферах суспільного життя. Не винятком є і правосуддя. В Україні цифрові технології активно запроваджуються у правову діяльність. Це стосується функціонування різних правових реєстрів (Єдиний реєстр судових рішень), нотаріальні реєстри, електронна реєстрація об'єктів нерухомого майна, земельних ділянок (Державний земельний кадастр), реєстр), реєстр об'єктів права інтелектуальної власності ін. Останнім часом було запроваджено і «електронний суд», що дозволив значно розширити межі судового захисту, особливо, з огляду на повномасштабну агресію в Україні, яка призвела до зменшення можливостей юридичного захисту. Набуття Україною статусу держави-кандидата до членства Європейському Союзу (23 червня 2024 року – надалі ЄС).

Ставить перед нашої державою вирішення комплексу завдань у правовій сфері з метою адаптації вітчизняного законодавства до європейських стандартів. Цьому плані цікавим як з теоретичної, так і практичної точок зору буде опрацювання саме європейського досвіду щодо застосування сучасних технологій в судочинстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню дослідження зарубіжного судочинства приділяли уваги такі вчені, як: С. Н. Абрамов, Ю. В. Білоусов, В. І. Бобрик, С. В. Васильєв, М. В. Вербіцька, О. М. Ганкевич, К. В. Гусаров, О. С. Захарова, М. Б. Зейдер, В. В. Комаров, Т. В. Комарова, В. В. Паришкура, А. В. Шабалін, О. О. Штефан та ін.

Деякі з вищезазначених вчених торкалися саме проблематики зарубіжного електронного судочин-

ства (наприклад, С. В. Васільєв, О. О. Штефан, А. В. Шабалін).

Поруч із тим існує необхідність у дослідженні сучасного стану технологічності європейського правосуддя, виробленню нових доктринальних підходів, розвитку вже існуючих у цій царені.

Постановка завдання. Є дослідження особливостей функціонування та правової регламентації електронного судочинства на прикладі деяких країни Європи.

Обґрунтованість теоретичних положень і рекомендацій щодо подальшого наукового розроблення теми, а також достовірність результатів забезпечено використанням сукупності філософських, загально- і спеціально-наукових методів, що використовуються у правових дослідженнях. Як основний загальнонауковий метод застосовано діалектичний метод наукового пізнання, історико-правового аналізу.

Мета роботи – розглянути нормативні особливості регламентації застосування сучасних технологій в європейському правосудді. На підставі чого сформувані відповідні теоретичні підходи, а також можливі шляхи удосконалення національного законодавства щодо адаптації останнього до європейських правових стандартів у даній сфері.

Виклад основного матеріалу. Європейська правова система займає одне із передових місць за рівнем технологічності. Поруч із традиційними судовими процедурами, щодо звернення із позовом, іншими заявами, розгляду та вирішення правових спорів, на європейському просторі у судовій діяльності застосовуються і інформаційні технології.

Про необхідність цифровізації європейського правосуддя говорилось ще у Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи від 28 лютого 1984 р. R (84) 5 «Комітет міністрів державам-членам щодо принципів цивільного судочинства, спрямованих на вдосконалення судової системи»: «органи, що здійснюють судочинство – повинні мати в своєму розпорядженні найсучасніші технічні засоби для того, щоб вони мали можливість відправляти правосуддя найефективнішим чином, зокрема шляхом полегшення доступу до різних джерел права, а також шляхом оперативного відправлення правосуддя». Згодом відповідні рекомендації було сформовані у низці інших загальноєвропейських документів, зокрема: рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи: Рекомендація № R (95) 11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам відносно відбору, обробки, представлення та архівації судових актів у правових інформаційно-пошукових системах, була прийнята Комітетом

Міністрів 11 вересня 1995 р. на засіданні № 534 заступників міністрів; Рекомендація Rec (2001) 2 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо побудови та перебудови європейських судових систем та правової інформації в економічний спосіб, яка ухвалена Комітетом Міністрів 28 лютого 2001 року на 743-му засіданні заступників міністрів; Рекомендація Rec (2001) 3 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо надання громадянам судових та інших юридичних послуг із використанням сучасних технологій (ухвалена Комітетом Міністрів 28 лютого 2001 року на 743-му засіданні заступників міністрів); Рекомендація Rec (2003) 14 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам відносно функціональної та сумісності інформаційних систем у сфері юстиції – ухвалена Комітетом Міністрів 9 вересня 2003 року на 851-му засіданні; Рекомендація Rec (2003) 15 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо архівації електронних документів у правовому європейському секторі, що була ухвалена Комітетом Міністрів 9 вересня 2003 року на 851-му засіданні заступників Міністрів, із відповідними додатками [1].

Цілком зрозуміло, що як вищевказаний базовий документ, так і інші настанови були взяті європейськими законодавцями до уваги.

Значну позитивну роль у інформатизації європейського судочинства зіграв і бурхливий розвиток ІТ у західному світі, що мало вплив на всі аспекти суспільного життя, зокрема: державне управління, економіку та право. Розвиток технологій підвищив соціально-політичну, економічну та ідеологічну роль інформації в розвинутих країнах. Навколо інформації будується нова суспільна екосистема. І юриспруденція не може бути в стороні від таких процесів.

Окрім загальноєвропейських нормативів, національні законодавства європейських країн містять процедурні питання пов'язані із електронним судочинством.

У цивільному процесі Німеччини виділяються два основних способи подачі заяв в електронній формі: 1) завантаження на електронну поштову скриньку суду; 2) відправка по електронній пошті.

При здійсненні доставки в рамках електронного правового документообігу діють положення § 174 ЦПУ Німеччини про доставку з підтвердженням отримання. Так, для доказу доставки документа достатньо підтвердження одержувача, що містить дату і підпис адресата, яке повинно надсилатися до суду [2, с. 236-237].

Якщо для підготовчих процесуальних документів та додатків до них, для клопотань і пояснень сторін, а також для відомостей, одержуваних від третіх осіб, їхніх показань, висновків і пояснень передбачена письмова форма, то цій формі відповідає запис в електронному документі, за умови що суд може обробити такий документ. Відповідальна особа повинна засвідчити документ кваліфікованим електронним підписом відповідно до Закону «Про електронний підпис». Якщо переданий електронний документ недоступний суду для обробки, про це негайно має бути повідомлено відправнику із зазначенням діючих типових технічних умов (§ 130а ЦПУ). Електронний документ вважається поданим з моменту його запису на відповідному обладнанні суду. Електронний документ може бути у роздрукованому вигляді може бути доданий до матеріалів судової справи (§ 298 ЦПУ).

Цифрові технології втілені і у швейцарське цивільне судочинство та інших процесах.

Відповідно до ст. 130 швейцарського Цивільного процесуального укладення (ЦПУ) заяви, клопотання сторін повинні бути підписані і можуть бути передані до суду в письмовій або електронній формі. У разі подання заяв в електронній формі, електронний документ повинен містити визнану електронну підпис відправника. Формат електронного документу повинен бути визначений Бундесратом. При цьому у суду, в разі передачі електронного документу, залишається право вимагати від заявника подання документів у звичайній (паперовій) формі [2, с. 238].

Детально процедура електронної передачі інформації у швейцарському цивільному судочинстві регулюється Постановою Бундесрату «Про електронну передачу даних в рамках цивільного, кримінального процесу та конкурсного провадження», що було прийнято 20.07.2009 р, і набрало чинності разом з ЦПУ Швейцарії з 01.01.2011 р. Згідно ст. 2 зазначеного документу будь-яка заява, клопотання може бути передано в орган державної влади (в тому числі і до суду) по електронній пошті. При цьому обов'язковою є використання тієї платформи (програмного і апаратного забезпечення), яка прийнята в даному органі державної влади. Задача по складанню реєстру електронних адрес покладається згідно ст. 4 Постанови на Федеральну канцелярію. В даному реєстрі відбувається наступна інформація: найменування органу державної влади, адресу його офіційної сторінки в мережі Інтернет, адреса електронної пошти, на який відправляються заяви, кло-

потання, а також адреса сертифіката перевірки автентичності ключа електронного підпису [3].

У 2011 році Міністерство юстиції Естонії прийняло рішення щодо перекладу всієї інформація, яка розміщена на Riigi Teataja, на англійську мову, яка є однією з офіційних мов ЄС, що значно розширило можливості доступу до правової інформації заінтересованих користувачів з інших держав-членів ЄС та громадян держав, які не входять до Єдиної Європи, що значно можливості правового захисту, як естонських громадян, так громадян інших держав-членів ЄС [4].

Цивільне процесуальне законодавство Естонії визначає такий вид судової справи, як цифрова справа (цифрове досьє [5]).

У цифровій справі зберігаються всі судові документи у цифровій формі. Документи на паперовому носії обов'язково скануються й зберігаються у цифровому судовому досьє. Відповідна судова інформаційна система самостійно фіксує час, дата подання відповідних документів. – ст. 57 ЦПК Естонії [6, с. 46].

Наразі в Естонії створені спеціалізовані «цифрові парки», одним із таких є «Kupland». У таких комплексах мешканці поєднують проживання у комфортних умовах із дистанційною роботою (online work). У таких парках активно працюють і юридичні компанії, адвокати, що свідчить про значний рівень цифровізації естонської юриспруденції [7].

Діджиталізація судочинства відома і праву Великої Британії.

У Об'єднаному Королівстві існує Суд Онлайн Рішень (Online Solutions Court (OSC)). Подібний суд дає можливість за допомогою сучасних цифрових технологій вирішувати цивільні спори з незначною ціною позову без участі адвокатів, оплата яких є значною у Британії. Такий суд вирішує і деякі сімейні спори, наприклад, справи про розірвання шлюбу. Головною інновацією зазначеної інформаційно-правової системи є розроблення технології онлайн-сортування (online triage), що дає змогу досліджувати справу шляхом автоматичного ставлення послідовних питань, кожне наступне з яких визначається відповіддю позивача на попереднє (практично можна говорити про створення спеціалізованої веб форми-конструктора). Система дозволяє сформулювати відповідну позовну заяву (без участі юриста). Усі питання сформулюються з урахуванням вимоги щодо форми та змісту позовної заяви відповідно до процесуального закону. Подібне онлайн-сортування має бути першим етапом розгляду справи у будь-якому суді онлайн-

рішень. Ідея створення Суду Онлайн Рішень належить судді Лорду Годжі [8].

Вищевказана правова процедура дозволяє позивачу як подати власну позовну заяву, так і оплатити державне мито (судовий збір) через Інтернет. Варто зазначити, що у разі подачі позову та сплати держмита через мережу сума держмита є меншою, а ніж при подачі звичайним. Також позивач має змогу оперативна а згодом відстежувати рух справи (дії відповідача та суду), подавати клопотання щодо ухвалення заочного судового рішення, а також за допомогою електронних ресурсів.

Наразі Великобританія не є членом Об'єднаної Європи (Brexit), проте, сучасне право королівства розвивалось у руслі загальноєвропейських стандартів. Це стосується і запровадження цифрових технологій. Також УК займає передові позиції в технологічному секторі.

Значним кроком на шляху діджиталізації європейського правосуддя, і не тільки його, є можливість застосування штучного інтелекту, який значно розширяє межі правового захисту. У цьому плані цікавим є досвід Нідерландів.

У Нідерландах суди застосовують штучний інтелект (ШІ) при розгляді та вирішенні значної кількості цивільних та адміністративних справ [9].

У плані викладеного варто сказати, що на сьогоднішній день в ЄС вже розроблено біля 25 документів спрямованих на регуляцію застосування штучного інтелекту, у першу чергу, це стосується етичних засад використання ШІ.

Поступово штучний інтелект входить і в практику загальноєвропейських судових інституцій, зокрема Європейського суду з прав людини – ЄСПЛ (European Court Human Rights).

У науковій літературі описується експеримент щодо застосування ШІ.

Так, штучний інтелект здійснив обробку природної мови та використав технологію машинного навчання, щоб передбачити, чи визнає суд в конкретній справі порушення відповідного положення Європейської конвенції з прав людини. Результат застосування штучного інтелекту показав 79% точності. Відтак, застосування штучного інтелекту є корисним засобом для суддів, оскільки він може розпізнавати шаблони в текстовому документі і, таким чином, може швидко визначити, в якому напрямку може бути прийняте рішення [10].

Наразі всі рішення Європейського суду з прав людини, так і як рішення Суду ЄС приймаються безпосередньо суддями на підставі надання

оцінки відповідної аргументації (доказів) сторін, проте цифрові технології вже широко застосовуються у практиці вказаних судів. Наприклад, заявник може подати звернення до Європейського суду з прав людини шляхом заповнення відповідної форми на сайті Суду. Також сторони можуть подати і електронні докази на власну користь. Всі рішення ЄСПЛ розміщуються на порталі судової інстанції – база судових рішень, що підвищує відкритості та доступність до Суду, а також відкритості щодо формування єдиної практики [9].

Цифровізація зазнавала і практика Суду ЄС (Court of Justice). Зазначене реалізується у можливості подати до суду документи в електронній формі, слідкувати за рухом справи, подавати відповідні докази, отримувати вердикт суду в електронній формі [11].

Отже як бачимо, Європа займає одне із провідних місць в формуванні електронного правосуддя, що пояснюється підтримкою розвитку ІТ-сфери та переходу до економіки інновацій.

Широке застосування електронних технологій в юриспруденції в цілому можна охарактеризувати, як позитивним процесом.

Електронні процедури дають змогу зробити процеси урядування більш прозорими та доступними.

Відповідно до Рекомендації Rec (2004) 15 Комітету міністрів Ради Європи «Про електронне урядування», електронне урядування охоплює е-демократію та постачання е-публічних послуг до яких належить і судовий захист [12].

У сфері правового захисту сучасні технології сприяють оперативності захисту, розширяють межі такого захисту, спрощують вирішення процедурних питань у складних спорах.

Вже зараз застосування цифрових технологій розширює можливості суду, учасників процесу при розгляді та вирішенні окремих категорій спорів. Наприклад, це спори щодо захисту права інтелектуальної власності, які пов'язані із справами відносно оспорювання патентів на технології, сум компенсацій за порушення права інтелектуальної власності тощо. У таких спорах існує необхідність обробки значного об'єму спеціальної технічної інформації, подання значної кількості доказів. Як відомо інтелектуальна власність є тим драйвером сучасного цифрового прогресу, як в Європі

Ефективними ІТ-технології є і при вирішенні спорів пов'язаних із сферою нерухомості (будівель, споруд, земельних ділянок), наприклад, коли існує необхідність у розділі об'єкта нерухомості між власниками, визначення правильних меж

земельної ділянки (речових прав), інших цивільних правових спорів.

У той же час, технологізація правосуддя потребує вирішення кола значних проблем як правового, так і технічного характеру.

Свого часу Комісія з ефективності правосуддя (The Commission for the Efficiency of Justice (СЕРЕЈ) Ради Європи розглядала питання щодо застосування штучного інтелекту. Робоча група СЕРЕЈ з якості (GTQUAL) розробила базові етичні принципи використання штучного інтелекту при здійсненні правосуддя, що були ухвалені ще у грудні 2018 року [13].

За результатами розгляду були сформовані основні правила застосування ШІ.

Цілком логічне, що подібні постулати повинні стати базою для внесення відповідних змін у процесуальне законодавство. Подібний підхід повинне бути взяти до уваги і Україною.

Важливим є формування єдиної правозастосовної практики зі застосуванням ШІ, інших цифрових технологій. І тут важливу роль для Європи та України буде грати напрацювання Суду ЄСП, Суду ЄС, як загальноєвропейських судових інституцій.

На сьогоднішній день для технологічно розвинутих країн світу актуальним є питанням: як використання штучного інтелекту та інформаційних технологій судами при здійсненні правосуддя буде корелюватися із загальновизнаними правовими стандартами, наприклад, для європейських країн, в цілому і для ЄС – ст. 6 Європейської конвенції з прав людини від 4 листопада 1950 р. щодо реалізації права на справедливий суд [14]?

Щодо технологічних питань, які також повинні взяті до уваги при формуванні відповідної законодавчої бази, це і те, що відповідні математичні алгоритми не є досконалими і потребують людського втручання для контролю та виправлення можливих помилок. Це і можливість несанкціо-

нованого доступу до цифрових систем, що може призвести до зниження доказової інформації, зміни процесуальної позиції тощо.

У підсумку зазначимо, що досвід Європи свідчить, що застосування в сфері правосуддя ІТ-технологій дає змогу підняти рівень правового захисту на значний рівень, а значить і зробити більш ефективним захист прав людини – один із базових завдань сучасної Європи.

Висновки. Все вищезазначене дає змогу дійти наступного:

– застосування сучасних технологій у судовій практиці сприяє підвищенню ефективності при вирішенні значного кола правових спорів, спрощені процедурних питань у складних справах, наприклад, у сфері права інтелектуальної власності, майнових спорів;

– Європа займає одне із провідних місць в формуванні електронного правосуддя, що пояснюється підтримкою розвитку ІТ-сфери та переходу до економіки інновацій. Цифровізація широко застосовується у загальноєвропейських судових інституціях (Суд ЄСПЛ, Суд ЄС);

– як свідчить європейський досвід цифровізація правосуддя потребує вирішення низки проблем, як на законодавчому, так і технологічному рівнях. Зокрема, детальної регламентації в процесуальному законодавстві, удосконаленню технологічного та програмного забезпечення в означеній сфері. Означений підхід є корисним і для України, з огляду на необхідність адаптації національного законодавства до європейських стандартів.

– важливим кроком на шляху реалізації ІТ-технологій у судочинстві є формування єдиних підходів зі застосуванням ШІ, інших цифрових технологій. І тут важливу роль для Європи та України буде грати напрацювання Суду ЄСП, Суду ЄС, як загальноєвропейських судових інституцій.

Список літератури:

1. European and international standards in the field of justice / ed. group: D. Vaughan, I. Zaretska, S. Suchenko, V. Valanchyus, Yu. Zemlitska (res. editor), K. Madoyan. Kyiv, 2015. P. 242–286.
2. Васильев С.В. Порівняльний цивільний процес. Підручник. –К.: Алерта, 2015.– 352 с.
3. Eidgenössisches Justiz- und Polizei departement EJPD. URL : EJPD. Retrieved from: <https://www.ejpd.admin.ch/ejpd/de/home.html> (дата звернення: 02.12.2024).
4. Shabalin, A.V. Civil justice of Estonia: legislative review, comparative analysis. manuscript. Kyiv. 2021. P. 17-18.
5. Riigi Teataja. Code of Civil Procedure. Retrieved. URL : <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/512122019004/consolide> (дата звернення: 02.12.2024).
6. Шабалін А. В. Цивільне судочинство Естонії: законодавчий огляд, порівняльний аналіз: монографія: НДІ інтелектуальної власності НАПрН України. К. : Інтерсервіс, 2021. 230 с.

7. Reserve for digital nomads. Site Euronews. URL : <https://ru.euronews.com/tag/estonia> (дата звернення: 02.12.2024).
8. Lord Hodge, Deputy President of The Supreme. Technology and the Law.
9. Andrii Shabalin, Olena Shtefan Use digital technologies in judicial proceedings in some countries of Europe and USA. *Petita/ Jurnal Kajian Ilmu Hukum dan syariah*. Number 246C/Petita/X/2023. 29/10/2023/ ID 218-Article Text-966-1-4-20230814. URL : <https://petita.ar-raniry.ac.id/index.php/petita/article/view/218> (дата звернення: 02.12.2024).
10. Aletras N, Tsarapatsanis D, Preotiuc-Pietro D, Lamos V. 2016. 'Predicting judicial decisions of the European Court of Human Rights: a Natural Language Processing perspective', *PeerJ Computer Science* 2:e93. URL : <https://doi.org/10.7717/peerj-cs.93> (дата звернення: 02.12.2024).
11. Court of Justice. Site Curia.europa.eu. URL : https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7031/en/ (дата звернення: 02.12.2024).
12. Recommendation, Rec (2004). 15 of the Committee of Ministers onelectronic governance. (n.d.). www.coe.int. URL : https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805db3b2. (Title from screen) (дата звернення: 02.12.2024).
13. European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). European Ethical Charter on the Use of Artificial Intelligence in Judicial systems and their environment. Strasbourg, Council of Europe 2019. URL : <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c> (дата звернення: 02.12.2024).
14. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. ECHR. URL : <https://www.echr.coe.int/european-convention-on-human-rights> (дата звернення: 02.12.2024).

Shabalin A.V. SOME ISSUES OF THE IMPLEMENTATION OF ELECTRONIC JUSTICE IN EUROPE WHEN RESOLVING CIVIL DISPUTES

The scientific article is devoted to the study of the application of modern digital technologies in the implementation of judicial proceedings. Within the framework of the scientific work, the legislative approach regarding the peculiarities of the implementation of modern technologies in the judicial system of certain European countries was investigated. In particular, it is indicated that digital technologies are actively used in the practice of civil justice in Germany. Thus, in the civil process of Germany, there are two main ways of submitting applications in electronic form: 1) uploading to the court's electronic mailbox; 2) sending by e-mail. When making a delivery within the framework of electronic legal document circulation, the provisions of § 174 of the German Civil Code on delivery with confirmation of receipt apply. Yes, to prove the delivery of the document, the recipient's confirmation containing the addressee's date and signature, which must be sent to the court, is sufficient. It is also noted that digital technologies are incorporated into Swiss civil justice and other processes. According to Art. 130 of the Swiss Code of Civil Procedure (CPC), statements, motions of the parties must be signed and can be submitted to the court in written or electronic form. In the case of submission of applications in electronic form, the electronic document must contain a recognized electronic signature of the sender. The format of the electronic document must be determined by the Bundesrat. At the same time, the court, in case of transfer of an electronic document, has the right to require the applicant to submit documents in the usual (paper) form. It is indicated that in Great Britain the digitalization of the judicial process is developing according to a special procedure. As part of the scientific research, attention is paid to the use of artificial intelligence (AI) in the judicial practice of some European countries. The peculiarities of the use of IT technologies in the practice of pan-European judicial institutions (ECtHR Court, EU Court) were also investigated. In addition to the above, both positive and negative aspects of the use of artificial intelligence in the judicial practice of European countries were identified. Based on the research results, theoretical and practical conclusions were formulated.

Key words. *civil process, artificial intelligence, digital technologies, intellectual property law, court, judiciary, protection of property rights, EU Court, ECtHR Court.*